

پنجشنبه 05 آذر 1405 - 05:51

آیت‌الله اعرافی: اعتقاد دینی در نگاه رهبر شهید سرچشمه مسئولیت‌پذیری جمعی است

مدیر حوزه‌های علمیه کشور با بیان اینکه مقصود از کلام اجتماعی، گشودن افق‌های جدید در امتداد ظرفیت‌های درونی دانش کلام است، اظهار کرد:

مدیر حوزه های علمیه کشور با بیان اینکه مقصود از کلام اجتماعی، گشودن افق های جدید در امتداد ظرفیت های درونی دانش کلام است، اظهار کرد: امروز باید از شکل گیری «خانواده ای از علوم کلامی» سخن گفت که بر پایه اجتهاد عقلی و روشمند و با حفظ هویت اصیل خود، به نیازهای زمانه پاسخ می دهند. تبیین این دانش در منظومه فکری رهبر شهید حضرت آیت الله العظمی خامنه ای از آن جهت حائز اهمیت است که در اندیشه ایشان، اعتقاد دینی صرفاً گزاره های ذهنی و فردی نیست؛ بلکه مبنای فهم تاریخ و سرچشمه مسئولیت پذیری جمعی است

آیت الله علیرضا اعرافی

به گزارش ایکنا، آیت الله علیرضا اعرافی، مدیر حوزه های علمیه کشور پیامی به همایش ملی «فلسفه کلام اجتماعی با تأکید بر اندیشه های کلامی رهبر شهید، حضرت آیت الله العظمی سیدعلی خامنه ای(ره)» که چهارم آذرماه به همت پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و با مشارکت دبیرخانه همایش مکتب امام مجاهد شهید و جمعی از نهادهای علمی و فرهنگی کشور، به مناسبت سال روز جهانی فلسفه برگزار شد، صادر کرد.

متن پیام مدیر حوزه های علمیه کشور به شرح زیر است:

برگزاری همایش ملی «فلسفه کلام اجتماعی با تأکید بر اندیشه های حضرت آیت الله خامنه ای»، فرصتی ارزشمند برای بازاندیشی در جایگاه رفیع دانش کلام، ظرفیت های تمدنی معارف اعتقادی و ضرورت گسترش قلمرو این دانش در مواجهه با مسائل جامعه معاصر است. دانش کلام از بنیادی ترین علوم اسلامی و عهده دار تبیین، استدلال، دفاع و تعمیق معارف اعتقادی است؛ اما در عین حفظ اصالت خود، نمی تواند نسبت به تحولات حیات انسانی، دگرگونی های اجتماعی و نیازهای فکری جامعه بی اعتنا باشد.

اگر معارف اعتقادی را ناظر به حقیقت انسان، جهان، جامعه، تاریخ و غایت حرکت بشری بدانیم، قلمرو تأثیر آن ها به باورهای فردی محدود نمی شود. اعتقادات دینی در شکل گیری بینش انسان درباره جامعه، عدالت، قدرت، آزادی، پیشرفت و مناسبات اجتماعی نقش بنیادین دارند. از این منظر، کلام اسلامی پشتوانه معرفتی و مبنایی برای «فقه حکومتی و اجتماعی» و «اخلاق اجتماعی» در مسیر تمدن سازی نوین اسلامی است.

در این راستا، تفکیک دو لایه معرفتی ضروری است: نخست «کلام اجتماعی» که با حفظ هویت وحیانی و روش برهانی خود، نسبت میان آموزه های اعتقادی با حیات جمعی را به صورت روشمند بررسی می کند و دوم «فلسفه کلام اجتماعی» که به عنوان دانشی درجه دوم، به چیستی، مبانی، روش، قلمرو، اعتبار معرفتی و نسبت کلام اجتماعی با کلام بنیادین و علوم اجتماعی می پردازد. کلام اجتماعی بدون پشتوانه فلسفی و ضوابط اجتهادی، در معرض توسعه بی ضابطه یا لغزش به دام تقلیل گرایی جامعه شناختی و الگوهای الهیات سکولار غربی قرار می گیرد.

مقصود از کلام اجتماعی، گشودن افق های جدید در امتداد ظرفیت های درونی دانش کلام است. امروز باید از شکل گیری «خانواده ای از علوم کلامی» سخن گفت که بر پایه اجتهاد عقلی و روشمند و با حفظ هویت اصیل خود، به نیازهای زمانه پاسخ می دهند. تبیین این دانش در منظومه فکری رهبر شهید حضرت آیت الله العظمی خامنه ای از آن جهت حائز اهمیت است که در اندیشه ایشان، اعتقاد دینی صرفاً گزاره های ذهنی و فردی نیست؛ بلکه مبنای فهم تاریخ و سرچشمه مسئولیت پذیری جمعی است

و براین اساس:

توحید و ربوبیت مطلق الهی در این منظومه، مبنای نفی هرگونه سلطه، مقابله با طاغوت، صیانت از کرامت انسانی و استقرار عدالت است؛

نبوت ناظر به هدایت انسان و جامعه، اصلاح مناسبات اجتماعی و فراهم آوردن زمینه حرکت انسان ها به سوی حیات مبتنی بر حق، عدالت و عبودیت الهی است. پیامبران در کنار دعوت به ایمان، در برابر انحرافات فکری و اجتماعی ایستاده اند و برای رهایی

انسان از جهل، ظلم و مناسبات ناعادلانه تلاش کرده اند؛

امامت و ولایت ضامن استمرار هدایت الهی، سامان اجتماعی و جهت دهی به حرکت امت در مسیر حق است؛

و اعتقاد به سنت های الهی، نگاهی قانون مند و هدفمند به تحولات اجتماعی و تاریخی پدید می آورد و امکان فهم نسبت میان ایمان، عمل، اراده انسانی، مسئولیت اجتماعی و سرنوشت جوامع را فراهم می سازد. در این چارچوب، انسان در متن نظامی از سنن الهی، از اختیار و مسئولیت برخوردار است و رفتار فردی و جمعی او در سرنوشت تمدنی جامعه تأثیر می گذارد.

تحقق این رویکرد و سخن از جایگاه کلام اجتماعی، نیازمند اهتمام به الزامات راهبردی زیر است:

۱. تحول و توسعه دانش کلام در مواجهه با مسائل جامعه باید از سطح موضوعات بیرونی فراتر رفته و به «زمینه مولد علم» در حوزه تبدیل شوند. دانش در خلأ رشد نمی کند؛ بلکه در مواجهه مستمر با پرسش ها، نیازها و واقعیت های زندگی انسان توسعه می یابد. تحولات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و فناورانه، پرسش های تازه ای پیش روی اندیشه دینی قرار می دهند و زمینه گسترش موضوعات، تعمیق روش ها و توسعه قلمروهای پژوهش را فراهم می سازند.

مواجهه با شبهه های جدید و مسائل پیچیده جهان معاصر، می تواند به بازنگری در موضوعات، توسعه مسائل و گسترش مرزهای دانش کلام بینجامد. در چنین نگاهی، لازم است از تلقی محدود از علم کلام عبور کنیم و به ظرفیت شکل گیری خانواده ای از علوم کلامی بیندیشیم که ضمن حفظ عمق مبانی و روش استدلالی خود و بر پایه روش عمیق اجتهادی و عقلی، در عرصه های گوناگون گسترش یابد. مسائل جامعه باید از جایگاه موضوعاتی بیرونی و صرفاً کاربردی فراتر روند و به یکی از زمینه های مولد علم تبدیل شوند؛ البته این ارتباط باید از مسیر تحقیق دقیق، تحلیل روشمند و فرآوری علمی عبور کند تا به توسعه واقعی دانش منجر شود.

۲. کلام اجتماعی برای دستیابی به جایگاه علمی شایسته و گفتمان ساز، نیازمند روش شناسی روشن و منسجم است. باید لایه های انسان شناختی و اعتقادی مسائل اجتماعی را استخراج کرد. در این مسیر، بهره گیری نقادانه از دستاوردهای علوم اجتماعی، شناختی و روان شناسی جهت شناخت دقیق تر موضوع ضروری است؛ اما داوری نهایی و تحلیل مبنایی همواره باید با روش معتبر کلامی و با مرزبندی شفاف در برابر رویکردهای غیرتوحیدی انجام گیرد. همچنین در مطالعه اندیشه های رهبر معظم شهید، باید از گردآوری صرفِ بیانات فراتر رفت و با تمایز میان مبانی صریح و استلزامات نظری، به «تحلیل منظومه ای» دست یافت.

آینده پژوهی و مواجهه با فضای مجازی و هوش مصنوعی از اولویت های کلام اجتماعی است؛ فضای مجازی امروز زیست بوم جدیدی برای شکل گیری هویت و باورهای انسان پدید آورده است. کلام اجتماعی باید با رویکردی آینده پژوهانه و پیشگیرانه، پیش از فراگیر شدن امواج فکری و شبهات نوپدید، گفتمان سازی کند و ابعاد معرفتی تحولات رسانه ای و فناورانه را در دستور کار قرار دهد.

تحقق کلام اجتماعی نیازمند نقشه جامع، بانک اطلاعات مراکز و مؤسسات، هم افزایی حوزه و دانشگاه، پرهیز از موازی کاری، تقسیم کار دقیق میان قطب های علمی و بهره گیری از ظرفیت اساتید، پایان نامه ها و مجلات و همچنین پیوند دوسویه میان «میدان پژوهش» و «عرصه تبلیغ و تبیین» است تا دستاوردهای علمی متناسب با سطوح مختلف مخاطبان فرآوری شوند.

امید است این همایش ملی، فراتر از طرح کلیات، به تولید اولویت های دقیق پژوهشی، چارچوب های روش شناختی و طرح های علمی قابل پیگیری بینجامد و با هم افزایی استادان و پژوهشگران حوزه و دانشگاه، گامی بلند در مسیر نظریه پردازی تمدنی و حضور عالمانه معارف اسلامی در متن زندگی انسان معاصر بردارد.

در پایان، از اهتمام علمی و تلاش های ارزشمند پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در طراحی، برنامه ریزی و میزبانی این رویداد علمی صمیمانه قدردانی می کنم و از خداوند متعال، توفیق روزافزون دست اندرکاران، استادان، پژوهشگران و همه مشارکت کنندگان در این حرکت علمی را مسئلت دارم.

والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته